

INGLIZ TILI DARSLARIDA GURUH BO'LIB BAJARILADIGAN MASHG'ULOTLARNI TASHKIL QILISHNING TIL O'RGANISHDAGI AFZALLIKLARI

Muallif: Xakimxodjayev Nodir ¹

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15194312>

ANNOTATSIYA

Hozirgi kunda ingliz tilini o'rganishda guruhlarda ishlashning samarali natija berayotganligi va til malakalarining rivojlanishida o'ziga xos o'rni borligi keng e'tirof etib kelinmoqda. Ushbu maqola ingliz tili o'rganish jarayonida guruh bo'lib bajariladigan ishlarning nazariy, empirik va amaliy jihatlarini o'rganadi. Ijtimoiy-madaniy nazariyalar va sifat va miqdoriy tadqiqotlarga tayangan holda, ushbu maqola guruh ishlarining kognitiv, ijtimoiy va motivatsion afzalliklarini ta'kidlab, uning muammolarini hal qilishga urinadi. Bir nechta tadqiqotlardan olingan fikrlarni sintez qilish orqali ushbu maqola o'qituvchilarga o'z sinflarida guruh ishlarini samarali amalga oshirish uchun dalillarga asoslangan tavsiyalar beradi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, guruh bo'lib bajariladigan ta'limiy vazifalar til o'rganuvchilarning hamkorlikda yangi bilimlar olishga yordam beradi, tildan foydalanish imkoniyatlarini oshiradi va til o'rganuvchilar o'rtasida til malakalarini o'zaro almashishni tezlashtiradi va bundan tashqari ijtimoiy kirishuvchanlik qobiliyati va tanqidiy fikrlashni kuchaytiradi.

Kalit so'zlar: Ingliz tili ta'limi, guruh, til, kommunikativ yondashuv, hamkorlikda o'qitish, til malakalari rivoji, muloqot kompetensiyasi, kognitiv ko'nikmalar

KIRISH

Zamonaviy ingliz tili o'qitish metodologiyasida til o'rganuvchilarni guruhlariga jamlagan holda vazifa va topshiriqlar bajarishni yo'lga qo'yish orqali darslarni tashkil qilish progressiv va ta'sirli o'qitish strategiyasi sifatida katta e'tiborga sazovor bo'lib kelmoqda. Ushbu yondashuv o'qituvchiga yo'naltirilgan an'anaviy uslublar bilan bog'liq bo'lgan cheklovlarga ega bo'lgan metodlarga javob sifatida paydo bo'ldi. O'qituvchi markaziy nuqta sifatida rejalashtirilgan darslarda ko'pincha eslab o'rganish, grammatik mashqlar va bilimlarni passiv qabul qilish imkoniyatlari bilangina cheklanadi. Guruhlarga bo'lingan holda markaziy nuqtaga til o'rganuvchi qo'yilgan darslarda esa, aksincha, diqqat til o'rganuvchilarning faol ishtirok etishga, mazmunli o'zaro ta'sir va hamkorlikda o'rganishga qaratiladi. Muloqot va umumiy bilimlarni qurishga ustuvor ahamiyat beradigan muhitni ta'minlab turuvchi bu turdagi vazifalar zamonaviy ta'lim paradigmalari va Vygotskiyning ijtimoiy-madaniy ta'lim asoslari kabi nazariyalari bilan chambarchas holda mos keladi.

Guruh bo'lib bajariladigan mashg'ulotlarning til o'rganuvchilarga ijobiy ta'sir etuvchi omillari.

Zamonaviy tashkil qilingan interfaol darslarda guruh bo'lib bajariladigan mashg'ulotlarni bajarish davomida til o'rganuvchilar ingliz tilini bahs-munozara va muammolarni hal qilish vaziyatlari orqali rivojlantiradilar. Long (1976) tomonidan olib borilgan tadqiqotlarning natijalariga ko'ra, guruhda ishlash jarayoni individual yoki faqat o'qituvchiga yo'naltirilgan dars shakllariga nisbatan til o'rganuvchilarning til kompetensiyasini rivojlantirishda samaraliroq ekanligi aniqlangan. Xususan, guruhli faoliyat til bo'yicha ko'proq nutqiy mahsulotni shakllantirishi, shuningdek, turli xil til birliklaridan foydalanish imkoniyatini oshirishi bilan ajralib turadi. Ushbu jarayon, ayniqsa, ikkinchi tilni o'rganishda muloqot qilish malakalarini rivojlantirish uchun nihoyatda muhim ahamiyat kasb etadi.

Bundan tashqari, guruh bo'lib bajariladigan mashg'ulotlar orqali tashkil qilingan o'qitish yondashuvi kommunikativ til o'qitish (Communicative Language Teaching – CLT) tamoyillariga mos kelib, til o'rganuvchilarni real hayotiy muloqot stsenariylariga tayyorlaydi. Ushbu metodologiya doirasida ta'lim oluvchilar sun'iy, lekin iloji boricha tabiiy nutq sharoitlariga yaqin bo'lgan vaziyatlarda tilni amaliy qo'llash imkoniga ega bo'ladilar. Bunday yondashuv til o'rganuvchilarning pragmatik kompetensiyasini rivojlantirishga xizmat qilib, nafaqat grammatik qoidalarga rioya qilishni, balki muayyan kontekstda til vositalaridan to'g'ri va samarali foydalanish ko'nikmalarini shakllantirishga yordam beradi.

Shuningdek, guruh bo'lib bajariladigan mashg'ulotlarni bajarish davridagi o'zaro muloqot jarayonida til o'rganuvchilar o'z fikrlarini erkin va mantiqiy izchillikda ifodalashga intiladilar, bu esa ularning lingvistik refleksiya qilishni kuchaytiradi va kommunikativ kompetensiyani mustahkamlashga xizmat qiladi. Interfaol o'zaro hamkorlik orqali til o'rganuvchilar til muhitida erkin harakat qilishni o'rganadilar, bu esa o'z navbatida ularning lingvistik moslashuvchanligini va real hayotiy vaziyatlarga moslasha olish qobiliyatlarini oshiradi. Shu sababli, guruh bo'lib bajariladigan mashg'ulotlarni qo'llash orqali o'qitish nafaqat til o'rganish jarayonining samaradorligini oshiradi, balki til o'rganuvchilarning muloqotga bo'lgan ishonchini ham kuchaytiradi.

Masalan, guruh sharoitida tashkil etilgan rolli o'yinlar til o'rganuvchilarga real hayotda uchrashi mumkin bo'lgan turli kommunikativ vaziyatlarni tajribadan o'tkazish imkonini beradi. Bunday vaziyatlarga, masalan, restoranda ovqatga buyurtma berish, yo'l-yo'riq so'rash, xarid qilish, yoki ish kirish uchun olib boriladigan intervyularida ishtirok etish kabi stsenariylar kiradi. Ushbu amaliy mashg'ulotlar nafaqat til tuzilmalari va lug'at boyligini o'zlashtirishga yordam beradi, balki til o'rganuvchilarning pragmatik kompetensiyasini ham rivojlantiradi, ya'ni muayyan muloqot sharoitida tilni mos va samarali qo'llash ko'nikmasini shakllantiradi.

Bundan tashqari, guruh ishining interfaol xususiyati til o'rganuvchilarga til birliklari va grammatik tuzilmalardan ijodiy tarzda foydalanish imkonini beradi, bu esa o'z navbatida til o'rganish jarayonini yanada dinamik va mazmunli tajribaga aylantiradi. Ayniqsa, tengdoshlari bilan muloqot qilish orqali til o'rganuvchilar o'z til zahiralari orqali kerakli til komponentlaridan foydalangan hoda og'zaki yoki yozma nutq paydo qilishda faol ishtirok etadilar, aksariyat hollarda o'z tengdoshlari bilan fikr almashish paytlaridan bir-birlaridan yangi nutqiy komponentlarini o'rganadilar va o'z nutqlarida qo'llashga harakat qiladilar.

Shuningdek, guruh bo'lib bajariladigan mashg'ulotlar davomida til o'rganuvchilar o'zaro darhol fikr-mulohaza (feedback) olish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu esa o'z nutqiy xatolarini tezda anglab yetish va ularni tuzatish jarayonini tezlashtiradi. Bundan tashqari, guruh muhiti o'zini erkin his qilish va yangi til birliklarini sinovdan o'tkazish uchun qulay sharoit yaratadi, bu esa til o'rganuvchilarning muloqotga bo'lgan motivatsiyasini oshiradi va til o'rganish jarayonini tabiiyroq qiladi.

Natijada, bunday interfaol yondashuv til o'rganuvchilarning lingvistik moslashuvchanligini oshiradi, ularning real hayotiy kommunikativ vaziyatlarga tayyorgarligini kuchaytiradi va muloqot jarayonida o'z fikrlarini aniq hamda samarali ifodalash ko'nikmasini shakllantirishga xizmat qiladi.

Guruh bo'lib bajariladigan mashg'ulotlarda motivatsiya va faollikning roli

Hamkorlikda o'qitish metodikasi til o'rganuvchilar uchun xavfsiz va qo'llab-quvvatlovchi muhit yaratish orqali ularning o'zlariga bo'lgan ishonchini mustahkamlashga xizmat qiladi. Ushbu yondashuv doirasida til o'rganuvchilar tanqidiy baholashdan yoki xatolar qilishdan qo'rqmasdan erkin fikr almashishlari, tajriba qilishlari va o'z bilimlarini chuqurlashtirishlari mumkin. Braun (2001) tomonidan olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, guruhli ishga jalb qilingan til o'rganuvchilar yuqori darajadagi motivatsiya va o'zlariga bo'lgan ishonchni namoyon etadilar, bu esa ularning dars jarayonida faol ishtirok etishlariga olib keladi. Ushbu kuzatuv Shvetsiya ta'lim tizimida ham tasdiqlangan bo'lib, u yerda guruh bo'lib bajariladigan mashg'ulotlar orqali til o'rganuvchilar faolligini oshirish samarali usul sifatida qo'llaniladi.

Tilni o'zlashtirish jarayonida motivatsiya muhim omil hisoblanadi. Ko'pincha, til o'rganuvchilar ta'lim jarayonining maqsadini aniq tushunib yetib, uni o'zlari uchun dolzarb deb his qilganlaridagina, ular til o'rganishga ko'proq qiziqish bilan yondashadilar. Guruh bo'lib bajariladigan mashg'ulotlar aynan shu kabi motivatsiyalarni oshirishga xizmat qiluvchi omillardan biridir. Ushbu metodika tengdoshlar tomonidan qo'llab-quvvatlash, umumiy maqsad sari harakat qilish va jamoaviy muvaffaqiyatga hissa qo'shish kabi ichki motivatorlarni taqdim etadi. Til o'rganuvchilar o'zlarining bilim jarayonidagi rolini aniq anglaganlarida, ularning ishtiroki yanada oshadi, bu esa ta'limning sifatini yaxshilashga yordam beradi.

Bundan tashqari, guruhli faoliyat turli xil o'quv uslublariga mos kelishi bilan ham ahamiyatlidir. Til o'rganuvchilar vizual (ko'rish orqali), audial (eshitish orqali) yoki kinestetik (harakat orqali) usullardan foydalangan holda til o'rganish jarayoniga jalb etilishi mumkin. Misol uchun, guruh ichida bir talaba og'zaki muloqotda ustun bo'lishi mumkin bo'lsa, boshqasi yozma qismlar bilan shug'ullanishda muvaffaqiyat qozonishi mumkin. Ushbu sinergiya nafaqat individual motivatsiyani oshiradi, balki til o'rganuvchilar o'zlarining noyob hissalarining qadrini tan olishlariga, shuningdek, bir-biriga bog'liq bo'lish tuyg'usini rivojlantirishlariga ham yordam beradi.

Natijada, guruhda ishlash orqali til o'rganuvchilar o'zlarini faqat passiv tinglovchilar emas, balki faol ishtirokchilar sifatida his qiladilar. Bu esa ularning nafaqat bilim darajasini, balki mustaqil fikrlash va muloqot qilish qobiliyatlarini ham rivojlantirishga xizmat qiladi.

Kognitiv ko'nikmalarni rivojlantirish

Guruhda ishlash tanqidiy fikrlash va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi, chunki til o'rganuvchilar murakkab vazifalarni hal

qilishda birgalikda ishlashga majbur bo'ladilar. Johnson va Johnson (1989) tomonidan olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, hamkorlikda o'qitish til o'rganuvchilarni o'z fikrlarini tushuntirish, asoslash va baholashga rag'batlantirish orqali ularning kognitiv rivojlanishini sezilarli darajada kuchaytiradi. Guruh muhokamalari esa kognitiv ziddiyat (cognitive conflict) holatini yuzaga keltirishi mumkin bo'lib, bu o'z navbatida chuqurroq tushunish va samarali o'rganish jarayonini paydo bo'lishiga olib keladi.

Guruh ishining kognitiv afzalliklari faqat til o'zlashtirish bilan cheklanmay, balki yuqori darajadagi fikrlash qobiliyatlarini ham rivojlantiradi. Masalan, til o'rganuvchilar munozaralarda ishtirok etish orqali argumentlar tuzish, qarama-qarshi dalillarni oldindan taxmin qilish va o'z pozitsiyalarini himoya qilishni o'rganadilar. Ushbu jarayon analitik fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi, bu esa boshqa akademik va professional sohalarga ham osongina tatbiq etilishi mumkin bo'lgan universal qobiliyatdir.

Shu bilan birga, guruh muhitida turli nuqtai nazarlarning mavjudligi til o'rganuvchilarni o'z taxminlarini qayta baholashga va fikrlash jarayonlarini takomillashtirishga undaydi. Guruh a'zolarining turfa yondashuvlari orqali til o'rganuvchilar o'z bilimlarini kengaytirish bilan birga, muammolarga yangicha qarash va ularga innovatsion yechim topish qobiliyatlarini ham rivojlantiradilar.

Empirik tadqiqotlar shuni tasdiqlaydiki, guruhda ishlash metakognitiv xabardorlikni oshirishga ham xizmat qiladi. Ya'ni, til o'rganuvchilar guruh ichida muayyan vazifalar ustida hamkorlik qilganda, ular o'z o'rganish strategiyalarini tahlil qilish va natijalarini baholash imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu jarayon o'z navbatida o'z-o'zini anglashni rivojlantirib, avtonom o'rganishga zamin yaratadi. Mustaqil fikrlash va o'z ta'lim jarayoniga ongli yondashish til o'rganuvchilarga kelajakdagi muammolarni o'z kuchlari bilan hal qilish uchun zarur bo'lgan vositalarni taqdim etadi.

Natijada, guruh ishi til o'rganuvchilarning nafaqat akademik bilimlarini, balki mustaqil qaror qabul qilish, ijodiy yondashish va muammolarni samarali hal qilish kabi muhim hayotiy ko'nikmalarini ham rivojlantirishga yordam beradi. Bu esa ularning ta'lim jarayonida muvaffaqiyat qozonishiga va kelajakda yanada mustaqil, moslashuvchan shaxs sifatida shakllanishiga xizmat qiladi.

2. Til malakasini oshirish

Empirik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, guruhda ishlash til malakasini, ayniqsa, og'zaki nutq va tinglab tushunish qobiliyatlarini sezilarli darajada oshiradi. Masalan, Vetnamda o'tkazilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, guruh faoliyatlarida qatnashgan til o'rganuvchilar o'qituvchi boshchiligidagi an'anaviy dars usullariga tayanadigan sinflarga qaraganda tinglab tushunish bo'yicha sezilarli yutuqlarga erishganlar. Bu shuni anglatadiki, guruhda ishlash jarayonida til o'rganuvchilar tabiiy muloqot muhitida til resurslarini yanada faol o'zlashtirish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Guruhdagi o'zaro ta'sir muvozanatli tarzda retseptiv (tinglash, o'qish) va ekspressiv (gapirish, yozish) til ko'nikmalarini mashq qilish imkonini beradi. Tengdoshlarning nutqini tinglash til o'rganuvchilarga turli urg'ular, intonatsiyalar va nutq shakllarini tushunish va ularga moslashish imkoniyatini beradi, bu esa eshitish orqali tushunish qobiliyatining yaxshilanishiga xizmat qiladi. Ushbu jarayon til o'rganuvchilarning kognitiv va auditor qobiliyatlarini rivojlantirib, ularning tabiiy til muhitida samarali muloqot qilish ko'nikmalarini mustahkamlashga yordam beradi.

Bundan tashqari, guruh ishi til qoidalarini amaliy qo'llash imkonini beradi. Yozma topshiriqlarda hamkorlik qilish orqali til o'rganuvchilar o'zlarining grammatik xatolarini anglab yetishlari va tuzatishlari, gap tuzilmalarini yaxshilashlari hamda so'z boyligini kengaytirishlari mumkin. Bunday hamkorlik tabiiy ravishda til o'rganuvchilar o'rtasida konstruktiv fikr-mulohaza almashish jarayonini rag'batlantiradi, bu esa o'z navbatida til bilimlarini chuqurlashtirish va doimiy rivojlantirishga turtki beradi.

3. Ijtimoiy manfaatlar

Guruhda ishlash nafaqat akademik yutuqlarga, balki til o'rganuvchilarning ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirishga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Heterogen guruhlar (ya'ni, turli tajriba va bilim darajasiga ega bo'lgan til o'rganuvchilar bilan tuzilgan guruhlar) til o'rganuvchilar o'rtasida inklyuzivlikni ta'minlaydi va shaxslararo munosabatlarni mustahkamlashga yordam beradi. Bu usul turli madaniy va ijtimoiy kelib chiqishga ega bo'lgan til o'rganuvchilar o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirib, qo'llab-quvvatlovchi o'quv muhitini yaratishga xizmat qiladi.

Guruh ishining ijtimoiy jihati rus psixologi Lev Vygotskiy tomonidan ilgari surilgan ta'limning ijtimoiy xarakteri haqidagi nazariyaga ham mos keladi. Uning fikriga ko'ra, o'quv jarayoni tabiatan ijtimoiy jarayon bo'lib, inson bilimi va tafakkuri muloqot va ijtimoiy aloqalar orqali rivojlanadi. Guruh muhitida til o'rganuvchilar o'z guruhdoshlari bilan o'zaro muloqot qilish orqali empatiya, madaniy tafovutlarni tushunish, muvofiqlashuv va jamoaviy ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Ushbu jihatlar zamonaviy globallashtirilgan dunyoda, ayniqsa, xorijiy tillarni o'zlashtirish jarayonida muhim ahamiyat kasb etadi.

Yana tushuni ta'kidlash muhimki, guruh ishlari til o'rganuvchilar uchun muzokaralar olib borish, nizolarni hal qilish va etakchilik qobiliyatlarini rivojlantirish imkoniyatini keng yaratadi. Bu ko'nikmalar an'anaviy sinf muhitida ko'pincha yetarlicha rivojlantirilmaydi, ammo real hayotiy kontekstlarda ularning samarasi beqiyosdir. Guruh dinamikasini boshqarish orqali til o'rganuvchilar samarali hamkorlik qilish, turli fikrlarni hurmat qilish va jamoaviy harakatlarga mazmunli hissa qo'shish muhimligini anglaydilar.

Xulosa qilib aytganda, guruh ishi faqat til malakalarini oshirish bilangina cheklanmay, balki til o'rganuvchilarning ijtimoiy moslashuvchanligi, hamkorlik qobiliyatlari va jamiyatdagi o'rni haqida ongli tushunchalarni shakllantirishga ham xizmat qiladi. Bu esa ularning nafaqat o'quv jarayonidagi, balki hayotdagi muvaffaqiyatlarini ta'minlashga hissa qo'shadi.

Guruh bo'lib bajariladigan mashg'ulotlarni amalga oshirishdagi qiyinchiliklar

Guruhda ishlash ko'plab afzalliklarga ega bo'lsa-da, u turli xil qiyinchiliklar bilan ham bog'liq. O'qituvchilar guruh dinamikasini samarali boshqarish, barcha a'zolarining teng ishtirokini ta'minlash va ayrim til o'rganuvchilar tomonidan guruh ustidan hukmronlik o'rnatilishining oldini olish kabi muammolarga duch kelishadi. Bundan tashqari, guruh muhitida til o'rganuvchilar ko'pincha ona tilidan foydalanishga moyil bo'lib, bu esa ingliz tilida muloqot qilish imkoniyatlarini cheklab qo'yishi mumkin. Ushbu muammolarni bartaraf etish va guruh ishining samaradorligini oshirish uchun o'qituvchilarning faol aralashuvi va didaktik qo'llab-quvvatlashi (scaffolding) zarur.

1. "Erkin chavandoz" hodisasi

Guruh bo'lib bajariladigan mashg'ulotlardagi eng asosiy qiyinchiliklardan biri – **"erkin chavandoz" (free rider) hodisasi**, ya'ni ayrim guruh a'zolarining umumiy vazifaga minimal hissa qo'shishi yoki umuman faol ishtirok etmasligi. Bu muammo guruh ishining samaradorligini pasaytirib, boshqalarga ortiqcha yuk tushishiga olib kelishi mumkin. Bunday vaziyatni oldini olish uchun o'qituvchilar har bir talaba uchun aniq rol va mas'uliyatlarni belgilashlari, hamda ishtirok va javobgarlikni baholash mezonlarini oldindan belgilab qo'yishlari lozim. Masalan, har bir guruh a'zosiga alohida topshiriq yuklash yoki individual baholash tizimini joriy etish orqali bunday noxush holatlarning oldini olish mumkin.

2. Guruh ichidagi nizolar va ish uslublarining farqliligi

Guruh bo'lib bajariladigan mashg'ulotlarning yana bir muammosi – **shaxsiy kelishmovchiliklar va ish uslublarining turlicha bo'lishi** natijasida yuzaga keladigan nizolardir. Ba'zan til o'rganuvchilar o'z fikrlarini o'zaro moslashtirishda qiyinchiliklarga duch keladilar yoki yetakchilik roliga intilishlar guruh muvozanatini buzishi mumkin. Bu esa hamkorlik muhitiga salbiy ta'sir ko'rsatadi va vazifalarni bajarish samaradorligini kamaytiradi.

Bunday muammolarni hal qilish uchun o'qituvchilar til o'rganuvchilar o'rtasida **hurmat va hamkorlik madaniyatini shakllantirish** ustida ishlashlari kerak. Bunga, masalan, aniq guruh qoidalarini ishlab chiqish, nizolarni hal qilish bo'yicha treninglar o'tkazish va har bir guruh a'zosining o'z hissasi muhim ekanligini ta'kidlash orqali erishish mumkin.

3. Til komponentlarini noto'g'ri ishlatilishi

Guruh bo'lib bajariladigan mashg'ulotlarning muhim jihatlaridan biri – til o'rganuvchilar o'zaro muloqot qilish orqali til malakalarini oshirish imkoniyatiga ega bo'lishlaridir. Biroq, til o'rganuvchilarning ba'zilarining ingliz tili komponentlarini noto'g'ri qo'llashlari va bu faol targ'ib qilishlari orqali guruhdagi talabalar bir-biridan grammatik xatolar yoki noto'g'ri talaffuzni o'zlashtirishlari xavfiga duch kelishlari mumkin.

Bunday muammolarni oldini olish uchun o'qituvchilar guruh faoliyatini **faol kuzatib borishlari**, til o'rganuvchilarga **tezkor va tuzatuvchi fikr-mulohazalar (feedback)** berishlari hamda **to'g'ri til modellarini namoyish etishlari** lozim. Masalan, guruh muhokamalaridan so'ng o'qituvchi noto'g'ri ishlatilgan iboralarni to'g'ri variantlari bilan almashtirib, talabalarga aniq tushuntirishlar berishi mumkin. Shuningdek, yozma topshiriqlar ustida hamkorlik qilayotganda til o'rganuvchilar bir-birining ishini ko'rib chiqishi va tahrir qilishi orqali grammatik xatolarni aniqlash va tuzatish ko'nikmalarini rivojlantirishlari mumkin.

Guruh ishining samaradorligini ta'minlash uchun o'qituvchilar ushbu qiyinchiliklarni oldindan hisobga olib, **to'g'ri metodik strategiyalarni ishlab chiqishlari** zarur. Bunga quyidagilar kiradi:

- Guruh ichidagi rollarni aniq taqsimlash va har bir a'zoga mas'uliyat yuklash
- Tengdoshlar o'rtasida hurmat va hamkorlik madaniyatini shakllantirish
- Nizolarni boshqarish va murosaga kelish bo'yicha ko'nikmalarni rivojlantirish
- Til xatolarini oldini olish uchun o'qituvchining faol kuzatuv va tahliliy fikr-mulohazalar berishi

Ushbu yondashuvlar guruh ishining ijobiy tomonlarini kuchaytirib, muammolarni minimallashtirishga yordam beradi, natijada til o'rganuvchilarning ham til o'zlashtirish, ham ijtimoiy va akademik ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Nazariy asoslar

Vygotskiyning **proksimal rivojlanish zonasi (ZPD)** nazariyasi ta'lim jarayonida ijtimoiy o'zaro ta'sirning muhimligini ta'kidlaydi. Unga ko'ra, til o'rganuvchilar o'zlarining hozirgi bilim va ko'nikmalaridan yuqori darajadagi bilimlarga faqat ijtimoiy hamkorlik orqali erishishlari mumkin. Guruh ishi aynan shunday imkoniyatni yaratib, til o'rganuvchilarni tengdoshlaridan o'rganishga undaydi va bilish jarayonini birgalikda qurish imkonini beradi.

Shuningdek, Piagetning **kognitiv rivojlanish nazariyasi** ham Guruh bo'lib bajariladigan mashg'ulotlarning ta'lim jarayonidagi ahamiyatini qo'llab-quvvatlaydi. Piaget fikriga ko'ra, til o'rganuvchilar mavjud bilim tuzilmalariga (sxemalariga) qarama-qarshi bo'lgan yangi g'oyalar bilan to'qnash kelganlarida yuqori darajadagi fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishadi. Guruh ichidagi turli nuqtai nazarlar aynan shu jarayonni rag'batlantiradi va til o'rganuvchilarning tushunchalarini chuqurlashtiradi.

Ijtimoiy-madaniy yondashuv esa **didaktik qo'llab-quvvatlash (scaffolding)** muhimligini ta'kidlaydi. Bu yondashuvga ko'ra, o'qituvchilar til o'rganuvchilar mustaqil ravishda bajara olmaydigan murakkab vazifalarni asta-sekin qo'llab-quvvatlash orqali boshqarishlari va ularni mustaqil o'rganishga tayyorlashlari kerak. Bunday yondashuv til o'rganuvchilarning nafaqat o'quv natijalarini oshirishga, balki ularning o'z qobiliyatlariga bo'lgan ishonchini mustahkamlashga ham xizmat qiladi.

Empirik dalillar

Ko'plab tadqiqotlar guruh ishining ESL (ingliz tilini ikkinchi til sifatida o'rganish) ta'limida samaradorligini tasdiqlagan. Hususan kuzatuvlar olib borilgan bir qator mamlakatlarda quyidagilar ma'lum bo'ldi:

- **Shvetsiya sinflari:** O'qituvchilarning kuzatuvlariga ko'ra, **tuzilgan guruh ishi** til o'rganuvchilarning kommunikativ malakasini rivojlantirgan va ularga muloqotga nisbatan ishonch hissini oshirishga yordam bergan.
- **Vetnam sinflari:** Eksperimental tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, **guruhda ishlash** til o'rganuvchilarning tinglab tushunish ko'nikmalarini sezilarli darajada yaxshilagan va ularning faol ishtirok etishiga turtki bergan.
- **Global tadqiqotlar:** Johnson & Johnson tadqiqotlari **hamkorlikda o'qitish** nafaqat akademik yutuqlarga, balki shaxslararo munosabatlarning yaxshilanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatishini aniqlagan.

Amaliy tavsiyalar

Guruh bo'lib bajariladigan mashg'ulotlarning afzalliklarini maksimal darajada oshirish uchun o'qituvchilar quyidagi strategiyalarni qo'llashlari lozim:

1. **Aniq ko'rsatmalar bering** – Guruhdagi rollar va vazifalarini oldindan belgilash orqali til o'rganuvchilar o'z mas'uliyatini aniq tushunishlari kerak. Har bir ishtirokchining vazifasi aniq bo'lsa, "erkin chavandoz" (free rider) muammosining oldi olinadi.
2. **Didaktik qo'llab-quvvatlash (Scaffolding) ta'minlash** – O'qituvchilar murakkab topshiriqlarni kichik bosqichlarga bo'lish, ko'rsatmalar berish, til modellari

yaratish kabi strategiyalar yordamida til o'rganuvchilar mustaqil bajara olmaydigan vazifalarni asta-sekin o'zlashtirishlariga ko'maklashishlari lozim.

3. **Kuzatish va aralashish** – O'qituvchilar guruhdagi o'zaro munosabatlarni faol kuzatib borishlari va kerak bo'lganda fikr-mulohazalar taqdim etishlari lozim. Bu til komponentlarini xatò ishlatilishining oldini olish va o'quv jarayonini to'g'ri yo'nalishda davom etishga yordam beradi.
4. **Refleksiyani (bajarilgan ishlar yuzasidan tahlil) rag'batlantirish** – Til o'rganuvchilarga guruh tajribasi haqida mulohaza yuritishga imkon yaratish, o'z ishtiroklarini baholash va kelajakda qanday ijobiy o'zgarishlar qilish mumkinligi haqida fikr bildirish imkoniyatini berish lozim. Bu ularga o'z-o'zini anglash va kelgusidagi o'rganish jarayonlarini yanada qiziqarli va samarali bo'lishiga sabab bo'lishi mumkin.

Shuningdek, Guruh bo'lib bajariladigan mashg'ulotlarni samarali amalga oshirish uchun **puxta rejalashtirish va tayyorgarlik** zarur. O'qituvchilar guruh kattaligi, vazifalarning murakkabligi va mashg'ulotlarning umumiy ta'lim maqsadlariga mosligini oldindan hisobga olishlari kerak.

Texnologiyadan foydalanish ham Guruh bo'lib bajariladigan mashg'ulotlarning samaradorligini oshirishi mumkin. Masalan:

- **Onlayn munozara forumlari** – til o'rganuvchilar sinfdan tashqarida ham muloqot qilish imkoniga ega bo'lishadi.
- **Hamkorlikda yozish platformalari** – til o'rganuvchilar Google Docs, Padlet yoki boshqa vositalar yordamida yozma topshiriqlar ustida hamkorlik qilishlari mumkin.

Videokonferensiyalar – guruh muhokamalarini onlayn tarzda o'tkazish imkonini beradi, ayniqsa, masofaviy ta'lim sharoitida.

XULOSA

Guruh bo'lib bajariladigan mashg'ulotlar **ESL ta'limida kuchli pedagogik vosita** bo'lib, u til o'rganuvchilarga kognitiv, ijtimoiy va motivatsion afzalliklarni taqdim etadi. Bu metod til o'rganuvchilarni **real hayotiy muloqotga tayyorlash, o'zaro hamkorlik madaniyatini rivojlantirish, va mustaqil o'rganishga yo'naltirish** orqali ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi.

Albatta, guruh bo'lib bajariladigan mashg'ulotlarda muayyan qiyinchiliklar mavjud bo'lsa-da, ular **puxta rejalashtirish, samarali yo'l-yo'riq va o'qituvchilar tomonidan doimiy kuzatuv** orqali hal etilishi mumkin.

Kelajakdagi tadqiqotlar turli xil ta'lim sharoitlarida **guruh bo'lib bajariladigan mashg'ulotlarning samaradorligini oshirish uchun innovatsion strategiyalarni o'rganishga qaratilishi** lozim. Shu tariqa, guruh bo'lib bajariladigan mashg'ulotlar pedagogik amaliyotda yanada mukammal metod sifatida shakllanadi va til o'rganuvchilarning umrbod ta'lim olish ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Kasim, U. (2015). Implementation of Group Work in the Classroom. *Lingua*, 12(1), 97-106.

2. Hay, P., & Nilsson, O. (2016). Group Work's Impact on the Cognitive Learning Processes in the ESL Classroom. Malmö University.
3. Thả Hiền, N. T. T. (2016). How Effective is Group Work as an Aid to L2 Learning? NCKH Journal.
4. Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (1989). Cooperative Learning and Social Interdependence Theory.
5. Vygotsky, L. S. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes.
6. Piaget, J. (1936). Origins of Intelligence in Children.
7. Brown, H. D. (2001). Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy.
8. Slavin, R. E. (1988). Cooperative Learning: Theory, Research, and Practice.
9. Gibbons, P. (2013). Scaffolding Language, Scaffolding Learning: Teaching Second Language Learners in the Mainstream Classroom.
10. Long, M. H. (1976). Interaction and Second Language Acquisition.
11. Abror, S. (2023, April). RECENT ADVANCEMENTS IN UZBEK NLP TOOLS. In INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCES WITH HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS (Vol. 1, No. 14.04, pp. 181-184).
12. Нарбекова, З., & Режапова, Н. (2022). ФОРМИРОВАНИЕ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ. Архив научных исследований, 2(1).
13. Sarimsakova, G. (2024). ПРЕПОДАВАНИЕ РУССКОГО ЯЗЫКА КАК ИНОСТРАННОГО (РКИ) В ЧАСТНЫХ ВУЗАХ. Nordic_Press, 3(0003).
14. Rejapova, N. (2023). ХОРИЙИ ТИЛЛАРИ О 'QITISHDA FAN VA TIL INTEGRATSIYALASHGAN TA'LIM: MAQSADLAR, MAZMUNI, METODOLOGIYA. In Fergana state university conference (pp. 20-20).